

2. Немов, Р. С. (1999). *Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений*, Кн. 1. Общие основы психологии. 3-е изд. Москва: Гуманит. изд. центр Владос, 688 с.

3. Немов, Р. С. (2006). *Психология: учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений*, В 3 кн. Кн. 2.: Психология образования. 4-е изд. Москва: Гуманит. изд. центр Владос, 606 с.

4. Карамушка, Л. М. (2004). *Психологія освітнього менеджменту: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Либідь, 423 с.

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ПРОЦЕС ПІДЛІТКОВОЇ СЕПАРАЦІЇ

УДК 1.159.99

Серга Ольга Олександрівна

Аспірантка кафедри психології та педагогіки

Хмельницького національного університету,

Комунальний заклад «Вінницький обласний центр

соціально-психологічної реабілітації

дітей та молоді з функціональними обмеженнями

«Обрій», практичний психолог.

Актуальність дослідження. Вивчення процесів дорослішання дітей завжди представляло науковий інтерес. Значна роль у становленні їхньої особистості належить сім'ї, в якій проживає дитина, оскільки саме цей первинний соціум закладає основи життєвих поглядів людини. Останнім часом значно зросла всебічна активність підлітків та їхня участь у житті громади, і це сприяє їхній ранній самостійності та дорослішанню. Цьому сприяють навчальні заклади освіти, розширюючи можливості для самореалізації підлітків, хоча роль сім'ї завжди залишається вирішальною.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Окремі питання впливу сім'ї на підлітка досліджувались науковцям. Аналізувався вплив сімейного виховання на рівень подальших життєвих домагань підлітків (І. Кучманіч), встановлювався зв'язок між моральним вихованням в сім'ї та

девіантною поведінкою підлітків (Н. Апетик), вивчався вплив сім'ї на особистісне зростання підлітка (І. Булах). На сьогодні описано взаємозв'язок між рівнем хронічного стресу підлітків та стилем батьківського виховання (О. Анопрієнко), досліджено вплив різних типів неблагополучних сімей на дітей підліткового віку (Л. Калмикова). В той же час питання впливу сім'ї на процес сепарації підлітка вивчений недостатньо.

Мета наукової публікації полягає у встановленні особливостей впливу сім'ї на процес сепарації підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підлітковий вік є дуже важливим періодом в житті особистості. Окрім того, що відбувається перебудова організму, пов'язана зі статевим дозріванням, в цей час відбувається становлення дитини як дорослої особистості. Відбуваються важливі процеси, пов'язані із дорослішанням, соціалізацією та інтеграцією в суспільство, становленням самосвідомості. Однією із основних умов дорослішання і досягнення самостійності є сепарація від батьків. Розвиток підлітка супроводжується його прагненням до автономії і призводить до послаблення емоційного зв'язку з батьками. Натомість на перший план виходять стосунки з ровесниками, важливість бути прийнятим у певних їх групах. Процес сепарації дитини підліткового віку від сім'ї є важливим етапом в існуванні власне сім'ї, оскільки торкається не лише дитини, а і батьків. Вступ дитини у підлітковий вік веде до виникнення нормативної сімейної кризи. Часто прагнення дитини до самостійності викликає у батьків прагнення до посилення контролю, почуття страху перед автономізацією дитини, боязнь втратити зв'язок з нею. Але часто цей період супроводжується спокоєм батьків та їхнім прагненням до розуміння дитини. Так чи інакше, в підлітковому періоді емоційний стан батьків впливає як на їхню поведінку, так і на поведінку дітей. Це в подальшому формує у підлітків певні установки розв'язання життєвих ситуацій та певну систему цінностей. В кінці підліткового періоду, коли процес сепарації добігає завершення, настає розв'язка попередньо загострених стосунків. Внаслідок цього може відновитися міцний зв'язок з

батьками, або сформується амбівалентний зв'язок, або ж розрив стане тривалим. Взаємодія з батьками під час процесу сепарації формує у підлітка звичний стиль сімейних стосунків, і в певних ситуаціях веде до формування незрілої особистості, що в складних життєвих ситуаціях в якості міжособистісної взаємодії буде використовувати сурогат цього (алкоголь, наркотики) (Коваленко, А. Б., 2013, с 14-15].

При нормальному перебігу процесу сепарації, відділення дитини від сім'ї приведе до позитивних зрушень в житті кожного з її членів. Дитина отримає індивідуалізацію, самостійність та розвиток самосвідомості. Батьки стануть вільнішими як фізично, так і психологічно. Після завершення процесу сепарації сім'я з дитиною підліткового віку перейде на новий етап свого існування. Але при вихованні дитини з інвалідністю процес відділення значно затримується, або взагалі не відбувається. Мати часто несвідомо опирається наростаючій самостійності дитини, оскільки боїться стати непотрібною. Але при цьому часто мати і незадоволена тривалою роллю матері «маленької» дитини та надмірною опікою над дитиною. Ця двоякість почуттів веде до невротизації матері дитини з інвалідністю (Федоришин, Г. В., 2016). І хоча сепарація та відділення дитини є природнім процесом, необхідним для дорослішання, симбіотичний зв'язок матері і дитини у сім'ях, що виховують дитину з інвалідністю, з часом не лише не слабшає, а в деяких випадках навіть посилюється і стає надлишковим (Сорокін, В. М., Шипицына, Л. М., 2003) Це веде до дезадаптації та невротизації таких матерів, порушень функціонування сім'ї в соціумі та виникнення ненормативної сімейної кризи.

Висновки. На основі проведеного аналізу наукової літератури можна зробити висновки, що процес сепарації є важливим в житті підлітка та чинить вагомий вплив на його подальше життя. Сім'я відіграє значну роль у перебігу цього процесу та впливає на його результат. В окремих випадках процес сепарації може не завершитися, а зв'язок між матір'ю та дитиною навіть посилитися. Отже, дослідження впливу сім'ї на процес сепарації підлітка є важливим в умовах сьогодення.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших досліджень є встановлення впливу сім'ї з різними стилями виховання на процес сепарації підлітків.

Список використаної літератури

1. Коваленко, А. Б. (2013). *Проблеми сучасної сім'ї очима підлітка*. Збірник наукових праць РДГУ, Психологія: реальність і перспективи, Вип.2, с. 12-16
2. Федоришин, Г. В. (2016). *Роль матері у вихованні дитини з особливостями розвитку*. Збірник наукових праць: психологія, Вип. 21. Івано-Франківськ: ПП О. М. Голіней, с. 119-127
3. Сорокін, В. М., Шипицына Л. М. (Ред.). (2003). *Спеціальна психологія: учебное пособие*. Санктпетербург: Речь, 216 с

ПРОГРАМА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ НЕЙРОТИЗМУ У ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

УДК:159.944:351.74

*Скидан Дмитро Павлович,
студент спеціальності 053 «Психологія»
другого (магістерського) рівня
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»,
старший інспектор ситуаційного відділу управління
організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування
Головного управління Національної поліції у Вінницькій області.*

Актуальність дослідження. Працівники органів внутрішніх справ, постійно піддаються впливу різних психотравмуючих факторів під час виконання службових завдань. На сьогоднішній день недостатньо уваги приділяється науковцями саме вивченню психологічної готовності працівників до професійної діяльності, їхнім станам, що загрожує їх здоров'ю. Саме тому розробка програми самокорекції та корекції негативних психологічних станів працівників органів внутрішніх справ та пошук інших дієвих методів та методик психічної саморегуляції є актуальною.